Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal "Kliimamuutustest tingitud probleemide lahendamine — kodanikuühiskonna roll"

(2006/C 318/17)

19. jaanuaril 2006 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada arvamuse järgmises küsimuses: *Kliimamuutustest tingitud probleemide lahendamine — kodanikuühiskonna roll*.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsiooni arvamus võeti vastu 11. juulil 2006. Raportöör oli Ernst Erik Ehnmark.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 429. istungjärgul 13.–14. septembril 2006 (14. septembri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 59, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 2.

A. **Järeldused**

A.1 Kliimamuutus on protsess, mida ei ole vähemasti lähema 15–20 aasta jooksul võimalik peatada. Kõnealusest vaatenurgast lähtudes peame õppima elama koos kliimamuutustega, otsima nende mõjude leevendamise viise ja vahendeid ning kohanema.

A.2 Kliimamuutuste arutelus keskendutakse liialt makrotasandile ning kauges tulevikus asetleidvatele sündmustele. On selge vajadus arutelu järele teemal, kuidas kliimamuutused mõjutavad kodanike igapäevaelu praegu ja tulevikus. Kliimamuutuste küsimused tuleb muuta arusaadavamaks ja konkreetsemaks.

A.3 Sotsiaalpartneritel ja organiseeritud kodanikuühiskonnal on oluline roll kliimamuutuse küsimuste toomisel kodanikeni ning kohaliku tasandi arutelu edendamisel teemal, kuidas kogukonnad saavad ette valmistada konkreetseid samme kliimamuutustega kohanemiseks.

A.4 Kliimamuutused mõjutavad suurt osa ühiskonnast. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on toonud selle kohta mitmeid näiteid. Üldine järeldus on, et Euroopa Liidu kogukonnad koos sotsiaalpartnerite ja organiseeritud kodanikuühiskonnaga peavad võtma suurema vastutuse kliimamuutuste tagajärgedeks valmistumisel.

A.5 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee teeb ettepaneku, et organiseeritud kodanikuühiskond ja sotsiaalpartnerid käivitavad kogu Euroopa Liitu hõlmava kliimamuutusi käsitleva avaliku dialoogi, milles keskendutakse kliimamuutuste mõjule igapäevaelule. Dialoogi peaeesmärk oleks tõsta teadlikkust ja teha ettevalmistusi praeguste kliimamuutuste halvenemiseks järgmise 15–20 aasta jooksul, hoolimata sellest, mida inimkond praegu ette saab võtta.

A.6 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee teeb ettepaneku, et iga ELi liikmesriik määraks kindlaks ja/või looks kliimamuutuste teabe- ja koordineerimisasutuse, et edendada sidemeid kohalike, piirkondlike ja riiklike tasandite vahel.

A7 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kahetseb, et kliimamuutusi arutatakse väga tihti kaugete stsenaariumitena. Kliimamuutus ei ole enam peamiselt või ainult kauge tuleviku küsimus.

Kliimamuutused puudutavad meid siin ja praegu.

1. **Sissejuhatus**

1.1 Kliimamuutuste toimumine on laialdaselt tunnustatud tõsiasi, kliimamuutuste olemus ja tagajärgede ulatus aga vähem. Selle üks põhjus on vajadus uurimistegevuse ja stsenaariumite uuringutest saadavate rohkemate teadmiste järele. Teine põhjus on kliimamuutuse olemus, mis on peamiselt hiiliv muutus, mida katkestavad järjest tihemini toimuvad dramaatilised sündmused. Kolmas põhjus on tõsiasi, et avalikus arutelus käsitletakse kliimamuutust tihti kui teiste, mitte kui meie enda probleemi. Neljas põhjus on keskendumine üldistele suundumustele ja kaugetele stsenaariumitele, mis tunduvad ähmastavat igapäevaelu konkreetseid küsimusi.

1.2 Näitena võib siin tuua polaarjää sulamise. Viimastel kuudel on massimeedia põnevusega tegelenud arvutustega, kuidas jää sulamine võib põhjustada ookeanide veetaseme tõusu kuni 13 meetri võrra (Euroopa Keskkonnaagentuuri hinnang). Teine näide on Golfi hoovus. Juhul kui Golfi hoovust suunavaid mehhanisme häiritakse, võib see põhjustada õhutemperatuuri järsku langust Põhja-Euroopas. Kuigi huvitavad ja olulised, ei innusta kõnealused jutud inimesi kliimamuutustele kiiremini või konkreetsemalt vastu seisma.

1.3 On oluline rõhutada, et kliimamuutused, mida praegu täheldame ja ka lahendada püüame, on vaid eesseisva pika protsessi algus. Järgmise 15–20 aasta jooksul kliimamuutused halvenevad. Seda lihtsal põhjusel, et inimkond on keskkonda piisavalt

kahjustanud ja kahjustab ka praegu kasvuhoonegaasidega. Seetõttu on meie ülesanne kliimamuutusteks valmistuda ja nendega kohaneda. Siiski selle eest, mis juhtub järgmise 15–20 aasta pärast, vastutavad samuti praegused põlvkonnad, sest konkreetne tegutsemine praegu võib leevendada kliimamuutust kauges tulevikus. ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Kyoto protokolli raames peetavad arutelud pakuvad tegutsemisvõimaluse pärast 2012. aastat ning sellest tuleb kinni haarata. Kui kõnealust võimalust ei kasutata, jätkub kliima halvenemine ning protsessi tagasipööramine nõuab drastilisemaid meetmeid. Ei ole üllatav, et üha suurem arv valitsusi peavad kliimamuutust esmatähtsaks prioriteediks. Siiski ei tähenda see, et prioriteet väljenduks valitsuste tegevuses.

1.4 Kliimamuutuste aruteluga tegelevad peamiselt valitsused ja teadusringkonnad. Keskkonnaalased valitsusvälised organisatsioonid teevad väga head tööd, kuid nende vahendid on tagasihoidlikud. Tähtsad suured organisatsioonid, nagu ametiühingud ja tööandjate organisatsioonid, kliimamuutustega toimetulekut ja kohanemist käsitlevas arutelus üldiselt nii aktiivselt ei osale. Organiseeritud kodanikuühiskonnal peaks olema võtmeroll, kuid ta näib olevat selle võtmise osas vastumeelne.

1.5 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on kindlal arvamusel, et kliimamuutusteks valmistumist ja kliimamuutuste arutelu tuleks laiendada nii, et sinna kaasatakse aktiivselt ka sotsiaalpartnerid ja organiseeritud kodanikuühiskond üldiselt. Kliimamuutused on jõudnud etappi, kus leevendamine ja kohanemine on muutumas igapäevasteks küsimusteks. Kliimamuutus ei ole enam peamiselt või ainult kauge tuleviku küsimus. Kliimamuutused toimuvad siin ja praegu. Seetõttu on ülimalt tähtis, et sotsiaalpartnerid ja organiseeritud kodanikuühiskond kinnitaksid oma vastutust ja osaleksid kliimamuutuste arutelus ja nendeks valmistumises.

1.6 On oluline, et kliimamuutuste arutelu seotaks rohkem mikrotasandi perspektiividega, mis põhinevad üksikisikute ja kohalike kogukondade olukorral. Tuleb analüüsida, kuidas saavad kodanikud leevendada kliimamuutuste mõjusid näiteks kulude (nt energiakulud), kindlustuse või tarbijaeelistuste kaudu.

1.7 Käesoleva arvamuse peamine eesmärk on uurida sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide rolli kliimamuutustega kaasnevate probleemide analüüsimisel ning kõnealuste probleemide lahendamise kavandamisel ja vastavate meetmete võtmisel. Arvamuses keskendutakse vahenditele ja viisidele majanduslikust, sotsiaalsest ja ühtekuuluvuse seisukohast, kasutades konkreetset, alt-üles lähenemisviisi.

1.8 Keskendumist järgmisele 15–20 aastale põhjendab asjaolu, et tegemist on perioodiga, mil kliimamuutuste jätkumine põhineb sellel, mida oleme juba teinud. Samuti on selge, et peame kohanema protsessi algsete mõjudega samas protsessi tulevasteks mõjudeks valmistudes.

1.9 Tihti võib näha, et kliimamuutusi käsitlevate aruannete ja teabe hulk on ääretult suur ning kodanikel on raske leida vastust küsimusele, kuidas kliimamuutused võivad mõjutada ja mõjutavad nende igapäevaelu. Kliimamuutuste kohta on ääretult palju teavet ning see põhjustab teabevahetusprobleeme. Tegemist on olukorraga, mis nõuab poliitilist juhtimist, kuna kahtlemata avaldavad mõned vältimatud meetmed ebameeldivat mõju inimeste igapäevaelule.

1.10 On oluline rõhutada, et käimas on mitmed kasutoovad uuringud. Eriti oluline on praeguseks teise etappi jõudnud Euroopa kliimamuutuste programm. Programmi raames on loodud mitu töörühma, mis tegelevad muude küsimuste seas saastekvootidega kauplemisega, energiatarne ja energianõudlusega, transpordi, tööstuse, põllumajanduse ja metsandusega. Teine kliimamuutuste programm, mille Euroopa Komisjon käivitas 2005. aasta oktoobris, hõlmab uusi kohanemise, süsinikdioksiidi kogumise ja geoloogilise ladustamise, lennunduse ja kergeveokite süsinikdioksiidi heitkogustega tegelevaid töörühmi ning mitmeid varasemate meetmete rakendamise läbivaatamise töörühmi. Üldiselt annavad kliimamuutuste programmid rohkeid analüüse ja palju teavet, mis on aluseks mitmetele nõukogu otsustele.

1.11 Kas kliimamuutuste programmi on vaja veelgi laiendada? Vastus on jah, mis puudutab laialdast vajadust konkreetsema teabe ning eelkõige näidete järele edukate algatuste kohta. Lisaks nõuab kliimamuutustega tegelemine sidusrühmade ning lõpuks ka kodanike endi aktiivset kaasamist. Euroopa Komisjon on sellest vajadusest aru saanud ning on käivitanud ulatusliku teabe- ja teavituskampaania. Kõnealune algatus on äärmiselt teretulnud. Siiski tuleb võtta täiendavaid teavitamismeetmeid, mis hõlmavad kõiki liikmesriike ning Euroopa Liidu, riikliku ja kohaliku tasandi kooskõlastatud tegevust ning mis kõige tähtsam, millega teavitatakse kodanikke kõnealustest probleemidest.

2. **Kliimamuutustest tingitud probleemide ulatus**

2.1 Kliimamuutustel on märkimisväärne mõju kaasaaegse ühiskonna mitmele sektorile. Mõju ei piirdu ainult äärmuslike ilmastikutingimustega. Kliimamuutuste tagajärgede põgusasse loetellu kuuluvad muuhulgas üleujutused, metsatulekahjud, infrastruktuuri kahjustused, põllumajanduse ümberkorraldamine, õhu kvaliteedi halvenemine eelkõige suurlinnade piirkondades, probleemid energiavarustuse tagamisel, veekasutuse piirangud ning mõjud tööstusele, eelkõige töötlevale tööstusele. Loetelule võib lisada linnaplaneerimise ja uute arhitektuuriliste lahenduste teostamise energia säästmiseks.

2.2 Asjaolu, et kliimamuutused mõjutavad nii erinevaid ja valdkondadeüleseid sektoreid, jõuab inimeste teadvusse järkjärgult. Ka vajalike meetmete rakendamiseks vajalik avalik toetus kujuneb aeglaselt.

2.3 Kliimamuutuste vastu võitlemine konkreetsete meetmete abil avaldab paljudel juhtudel ilmset ja kohati ka ebameeldivat mõju inimeste igapäevaelule.

2.4 Siinkohal võib tõmmata selge paralleeli ELi säästva arengu strateegiat puudutavate käimasolevate aruteludega. Nimetatud arutelude algusest saadik on olnud ilmne, et laiem avalikkus ei ole teadlik sellest, mida säästva arengu tõenäosuse suurendamine nii Euroopa Liidus kui kogu maailmas tegelikult tähendab. Säästva arenguga seotud eesseisvaid väljakutseid on iseloomustatud teguritena, mis muudavad radikaalselt meie ühiskondade toimimise viisi ([1]).

2.5 Muidugi moodustab võitlus kliimamuutuste vastu lahutamatu osa jõupingutustest, mille eesmärk on tagada säästev areng. Nagu kõik säästva arengu tagamisele suunatud jõupingutused, peab ka kliimamuutuste tõkestamine olema konkreetne ja elulähedane.

2.6 Lissaboni strateegiale viidatakse mõnikord kui säästva arengu visiooni realiseerimise kavale kümne aasta perspektiivis. Lissaboni strateegia keskendub majanduslikele, sotsiaalsetele ja keskkonnaalastele aspektidele. Sageli unustatakse, et juba alguses seati ka Lissaboni strateegias kõrgelennulised eesmärgid seoses keskkonna, kliimamuutuste ja säästva arenguga üldiselt. Seega ei saa arutada kliimamuutuste tõkestamist kui täiesti eraldiseisvat küsimust. Kliimamuutused on laiema visiooni kõige tähtsam osa, mis on kindlalt seotud üldise tegutsemisvajadusega.

2.7 Lissaboni strateegiaga seotud läbiv tähelepanek on, et liikmesriigid ja nende valitsused ei ole pidanud kinnitatud meetmeid ja investeeringuid piisavalt prioriteetseks. Võib väita, et Lissaboni strateegial ei ole otsest ega konkreetset mõju kodanikele. Siiski on kliimamuutuste mõjud — näiteks loodusõnnetused — tihti äärmiselt konkreetsed. Kodanikud peavad tegema asjakohaseid ettevalmistusi kõnealuste mõjude leevendamiseks.

2.8 Kliimamuutusi määratletakse sageli rahaliste kahjude kaudu. See ei ole aga sugugi kõik. Tuleb tunnistada ka kliimamuutuste sotsiaalset mõõdet. Küsimus ei ole ainult kodude või töökohtade kaotamises. Küsimus on ka kaasnevates suuremates energiakuludes ning suuremates kulutustes vabale ajale ja puhkustele. Tegemist on ka kodanike motiveerimisega muutma nende tarbijakäitumist. Muude aspektide seas esineb ka oht, et kliimamuutustega kohanemine soodustab uue sotsiaalmajandusliku ebavõrdsuse tekkimist, avaldades negatiivset mõju äärealade või väiksema sissetulekuga kodanikele.

2.9 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalnõukogu rõhutab sotsiaalse ühtekuuluvuse tähtsust võitluses kliimamuutuste vastu. Majandustegurite laiaulatuslikum kasutamine kodanike veenmiseks peab tasakaalustama võimalikke negatiivseid sotsiaalseid mõjusid. Kliimamuutustest tingitud probleemide lahendamise muude vahendite puhul tuleb samuti arvestada sotsiaalsele ühtekuuluvusele avaldatava mõjuga. See näitab, kui oluline on organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamine kliimamuutuste vastu võitlemise protsessi.

2.10 Täiendavalt on vaja analüüsida kliimamuutuste tagajärgede mõju tööelule. Kõnealused tagajärjed ei hõlma mitte ainult üleminekut loodusvarasid säästvatele energiasäästlikele tootmisviisidele, vaid ka tootmisüksuste ümberpaigutamist vastavalt odavate taastuvate energiaallikate kättesaadavusele. Töötajatele tähendab uutele tootmisviisidele üleminek ja uute teeninduspiirkondade kasutuselevõtt uusi nõudmisi oskuste täiendamise ja elukestva õppe osas. Sotsiaaldialoog peaks eelkõige Euroopa Liidu tasandil rõhutama kliimamuutuste sotsiaalset mõju, eelkõige selle mõju tööelule. Kliimamuutused peaksid kuuluma Euroopa Liidu tasandi sotsiaalpartnerite prioriteetide hulka. Antud kontekstis on oluline rõhutada, et kliimamuutuste leevendamine ei too iseenesest kaasa töötuse riske. Vastupidi, kliimamuutuste mõju võib luua uusi töökohti (vt punkt 2.13).

2.11 Tarbijad tunnevad kliimamuutuste mõjusid juba varsti, kuna need toovad vältimatult kaasa tarbimismudelite muutumise, olgu tegemist toidu, transpordi, elukoha või puhkusega. Samas on tarbijad ka kliimamuutuste mõjude potentsiaalsed leevendajad ning moodustavad aluse pikaajalistele meetmetele kliimamuutuste peatamiseks. Parim viis säästvate tootmismudelite saavutamiseks on kahtlemata kodanikeni ulatuv kindel ja jõuline tarbijaliikumine. Tarbijaid tuleks vaadelda kui võtmeosalejaid, kes nad on või võiksid olla kodanikele avaldatava kliimamuutuste mõju leevendamisel.

2.12 Kliimamuutuste globaalset mõõdet määratletakse teistes riikides aset leidvate ilmastikunähtustega seotud looduskatastroofide kaudu, mille tõttu kaotatakse suurel hulgal inimelusid ning mis põhjustatavad suurt varalist kahju. Lisaks juba olemasolevatele probleemidele võivad kliimamuutused tingida ka troopiliste haiguste leviku uutesse piirkondadesse. Kliimamuutused panevad proovile rahvaste ja riikide vahelise solidaarsuse. Tööstusriigid peavad tugevdama oma suutlikkust toetuse ja abi andmise osas. Tuleks meeles pidada, et eelkõige arenguriikides on tihti just vaesed inimesed need, keda kliimamuutuste tagajärjed esmajärjekorras tabavad. Kliimamuutuste globaalne sotsiaalne mõõde on ülitähtis: tegemist on valdkonnaga, kus on võimalik palju ära teha kergesti mitmekordistuda võivate probleemide lahendamiseks.

([1]) (Vt hr Rocardi sõnavõtt EMSK sidusrühmade foorumil 2001. aasta aprillis).

2.13 Kliimamuutusi käsitlevates aruteludes keskendutakse ennekõike ohtudele ja nõrkustele. Samas võib kliimamuutuste leevendamise meetmetes leida ka positiivseid võimalusi. Seoses kiiresti kasvava vajadusega energiasäästliku tootmise ja transpordi järele on tekkinud uus ulatuslik valdkond teadusuuringute läbiviimiseks, uute tehnoloogiate väljatöötamiseks ja uute toodete turustamiseks. Nimetatud tegevused peaksid moodustama olulise osa ELi vastusest kliimamuutustega seotud väljakutsetele. Komisjoni integreeritud tööstuspoliitika algatuse raames peaks olema eriti tähtsal kohal keskkonnasäästlike tehnoloogiate arendamise juhtimine. Siin võib olla oluline roll ka väikestel ja keskmise suurusega ettevõtetel.

2.14 Kliimamuutuste leevendamine ja nendega seotud probleemide lahendamine võivad tuua kaasa ootamatuid küsimusi. Näiteks: mõnedes riikides on kujunemas edukaks etanooli tootmine põllumajandussaadustest. Selle tulemusena on mõne põllukultuuri nagu maisi kasutamine järjest rohkem seotud etanooli tootmisega. Arengumaade näljapiirkondades on samad põllukultuurid aga võtmesaadusteks toiduainetega varustamisel. Toodud näide näitab ilmekalt vajadust vältida ühepoolseid lahendusi.

2.15 Eesseisva väljakutse ulatust võib kirjeldada järgmise tsitaadiga: "Teadus ütleb meile, et kahjude piiramiseks peaksime võtma eesmärgiks piirata tulevikus maailma keskmise õhutemperatuuri kasvu eelindustriaalse ajajärgu perioodiga võrreldes kuni 2 °C-ni. 2 °C eesmärk eeldab, et strateegiaid on vaja nii kliimamuutustega kohanemiseks kui kliimamuutuste leevendamiseks. Vaatamata juba kokkulepitud strateegiate rakendamisele on tõenäoline, et ülemaailmne heitkoguste hulk järgmise kahe aastakümne jooksul kasvab ning 2050. aastaks on kogu maailmas vajalik võrreldes 1990. aasta tasemetega heitkoguseid vähemalt 15 % vähendada ning teha selleks märkimisväärseid pingutusi" (komisjoni teatis "Kuidas võita lahing globaalse kliimamuutuse vastu" ([2])). Tsitaadi lõpp on siiski liiga tagasihoidlik. Samas kirjeldab see, kui oluline on kaasata protsessi kohalik ja piirkondlik tasand ning kodanikud.

3. **Kodanikuühiskonna osaluse kümme valdkonda**

3.1 Linna- ja kogukonna planeerimine on sektor, kus on võimalik saada olulist kasu nii seoses kliimamuutuste leevendamise kui energia säästmisega. Hea linnaplaneerimine peaks hõlmama kliimale soodsaid lahendusi nii eluasemete kui transpordi osas. Läbiviidud uuringud on kinnitanud väga positiivset mõju energiale sõltuvalt sellest, milline on majade asend maastikul või kogukonnas ([3]). Arhitektuurilised lahendused on olulised nii päikeseenergia maksimaalseks ärakasutamiseks kui hoonete soojustamiseks. Täiendav aspekt on loomulikult selliste lahenduste tähtsus kasutajasõbralike ja sotsiaalselt hästi toimivate külade, eeslinnade ja suurlinnade piirkondade kujundamisel. On äärmiselt oluline, et sotsiaalpartnerid ja organiseeritud kodanikuühiskond oleksid kaasatud juba linna- ja kogukonna planeerimise varases etapis.

3.1.1 Euroopa Komisjon peaks kliimamuutuste kiirenemist arvestades käivitama linnaplaneerimise suuniseid puudutavad konsultatsioonid piirkondlike ja kohalike omavalitsuste ning teiste sidusrühmadega. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee teeb komisjonile ettepaneku koostada linnaplaneerimist puudutav üldine teabematerjal koos suunistega olemasolevate edukate lahenduste kohta.

3.2 Kliimamuutuste vastases võitluses tuleks rõhutada vajadust uuendada ja soojustada olemasolevaid ja uusi hooneid, rakendades samas kõiki asjaomaseid energiasäästlikke tehnikaid ja materjale. Täiendavaid algatusi on vaja teha ehitusmaterjalide valdkonnas, eelkõige seoses soojusisolatsiooniga. Küsimus ei ole ainult küttesüsteemide tõhustamises. Küsimus on ka hoonete sobivamas soojustamises vastavalt nii kõrgetele kui madalatele temperatuuridele. Ei tohi unustada mõni aasta tagasi Euroopas olnud kuuma suve kogemusi. Eraomanike majade ja korterite uuestisoojustamise innustamiseks võiks kasutada maksusoodustusi. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovitab sisse viia energiatõhususe sertifikaatide süsteemi tarbijatele asjakohase teabe edastamiseks energiakulude kohta konkreetses majas või korteris.

3.3 Maanteetransport kasvab Euroopa Liidus kiiresti. Raudteesüsteemidel on keeruline pakkuda samaväärseid eeliseid maanteetranspordiga võrreldes, näiteks kiire kullerteenuse pakkumine. Kõnealune suundumus ei ole säästlik ei süsinikdioksiidi heitmete ega järjest tõusvate kütusehindade poolest. Kliimamuutuste vastu võitlemise eduks tuleb SKT kasv eraldada maanteetranspordi kasvust. Konkreetsed sammud selle saavutamiseks tuleb alles kindlaks määrata. Loogiline vastus oleks kiire kaubaveosüsteem raudteel, eriti laienenud Euroopa Liidus. Suurem kaubavedu raudteel nõuaks suuri investeeringuid. Teatud määral on võimalik kasutada hindu kaubaveo edendamiseks raudteel. Tarbija jaoks on oluline, et toiduainete tarnimine oleks kiire ja tõhus. Tööstuse jaoks on oluline sujuv ja tõhus õigeaegne tarnimine. Samal ajal on märkimisväärsed saastajad ummistunud kiirteed. Saastet lisab aegunud veoautode park. Üldisemas plaanis ei ole transpordiküsimustele lihtsat lahendust. Selle asemel on vaja mitmemeetmelist strateegiat, mis hõlmaks raudtee võimaluste toetusmeetmeid ning edasist teadus- ja arendustegevust, sealhulgas ka alternatiivkütusel töötavate tõhusate ja keskkonnasäästlike mootorite arendamist. Tarbijate jaoks on oluline teada konkreetse artikli reaalset veohinda.

([2]) COM (2005) 35 lõplik, lk 8
([3]) nt Freiburgi elamuehitusprojekt.

3.4 Turismi- ja meelelahutussektor peab toime tulema järjest kõrgemate energiahindadega, mis mõjutavad nii tee- kui õhutransporti. Bensiinihind on viimastel aastatel kiiresti tõusnud ning see on tarbija jaoks juba väga veenev argument uute lahenduste leidmiseks. Kiiresti kasvav huvi väiksemate ja energiatõhusamate sõidukite ostmise vastu on paljulubav märk. Tegelikult on see üks selgemaid olukordi kliimamuutuste vastu võitlemisel, kus võidavad mõlemad osapooled: väiksemad ja vähem saastavad sõidukid ning selliste autode ja lahenduste suur ülemaailmne turupotentsiaal. Nagu mõnes riigis on kogetud, annavad positiivseid tulemusi ka alternatiivkütuste kasutamisele tehtavad maksusoodustused.

3.5 Siinkohal nõuab erilist tähelepanu igapäevane liiklus suurlinnades ja nende lähiümbruses. Suurlinnapiirkondade kiire kasv nii Euroopa Liidus kui mujal maailmas tingib vajaduse leida kiiresti uusi lahendusi linnades liiklemisele ja kaubaveole. Erimaksu sisseviimise katsed autoga kesklinna sisenemisel on andnud põhimõtteliselt positiivse tulemuse, kui need on ühendatud kiiresse ja mugavasse ühistransporti tehtavate suurte investeeringutega. Meetmete võtmine autode kasutamise vastu ilma midagi võrreldavat vastu pakkumata põhjustab ainult üldsuse pahameelt. Kodanikud võitlevad õiguse eest autosid kasutada juhul, kui sobivad alternatiivid puuduvad. Organiseeritud kodanikuühiskonnal on kõnealuses valdkonnas täita oluline roll.

3.6 Eespool nimetatud väljakutsed on üks aspekt üldisemast küsimusest, kuidas vähendada fossiilkütuse importi ja kasutamist Euroopa Liidus. Fossiilkütuste tarnimise tagamisega seotud ebakindlus 2005/2006 talvel on kiirendanud uute lahenduste leidmise vajadust. Mõned liikmesriigid käivitavad ambitsioonikaid programme fossiilkütuste kasutamise järsuks vähendamiseks ning püüdlevad taastuvate alternatiivide poole koos uue, energiatõhusaid lahendusi edendava poliitikaga. Mõnes riigis, nt Rootsis on valitsused teostanud uuringuid selle kohta, kuidas oluliselt vähendada fossiilkütuste importi. Euroopa Komisjon peaks käivitama konsultatsioonid sidusrühmade ja liikmesriikide valitsustega, et teha uusi jõupingutusi ELi fossiilkütuste impordi oluliseks vähendamiseks. Käesoleva aastakümne lõpuks peaksid kõik ELi liikmesriigid olema käivitanud algatused, et määrata kindlaks viisid ja vahendid fossiilkütuste impordi ja kasutamise märkimisväärse vähendamise saavutamiseks. See võiks olla märkimisväärne panus järgmisesse Kyoto programmi ning kliimamuutuste peatamisse pikemas perspektiivis. Samuti oleks tegemist olulise tehnoloogilise ja tööstusliku võimalusega Euroopa Liidu jaoks. Organiseeritud kodanikuühiskond saaks sellistest püüdlustest märkimisväärset kasu.

3.7 Põllumajandust ning seega toiduainete hindu mõjutavad otseselt nii kliimamuutused kui nende mõju energiahinnale. Kooskõlas ühise põllumajanduspoliitika solidaarsuspõhimõttega vajavad eri toetusmeetmeid Euroopa Liidu kõrbestuvad lõunapiirkonnad. Komisjon peaks algatama riikide aruannetel ja analüüsidel põhinevad uuringud kliimamuutuste mõju kohta ELi põllumajandusele. On oluline rõhutada teadusuuringute tähtsust kütuste kasutamise jätkuvaks vähendamiseks talupidamises ja naftatoodete aseainete väljatöötamiseks põllumajanduslike toormaterjalide abil. Põllumajanduse roll energiatarnimise mitmekesistamisel võib muutuda järjest olulisemaks. Samuti oleks asjakohane innustada põllumajandustootjaid ise vajaminevat energiat tootma.

3.8 Tööstuse ees seisvad väljakutsed on teine aegsat kavandamist ja kohanemist vajav valdkond. See ei ole puuduta ainult madalate alade piirkondade tööstusi, kus üleujutused võivad olla või on tõsine probleem. Kaubaveo sujuvad ja tõhusad lahendused on tööstuse jaoks äärmiselt olulised. Kliimamuutused võivad piirata toormaterjalide tarnimist. Energiaga varustamine mõistliku hinnaga on äärmiselt oluline. Kliimamuutused pakuvad tööstusele ka uusi võimalusi. Ülemaailmne energiasäästlike tehnoloogiate turg on ülisuur. Ettevõtetel, mis suudavad piisavalt investeerida selliste tehnoloogiate arendamisse, on helge tulevik.

3.9 Töökohaga seotud küsimused on järgmine aegsat kavandamist ja kohanemist nõudev valdkond. Energiasäästlikumate tehnoloogiate ja selliseid tehnoloogiaid kasutava tootmise edasiarenemine toob kaasa vajaduse ajakohastada oskusi ja pädevusi. Mõnede uute tehnoloogiate laiendamine tulevikus koormab märkimisväärselt töötajaid, näiteks nanotehnoloogiate rakendamisel. Töökohaga seotud küsimused on seotud energiahinna tõusu küsimusega. Tulevikus suureneb huvi kodus töötamise võimaluste vastu, mis toob esile vajaduse parema info- ja kommunikatsioonitehnika järele, sealhulgas lairibaühenduste rajatised.

3.10 Suurõnnetuste likvideerimise juhtimine on veel üks kliimamuutustega seotud oluline valdkond. Ilmastikunähtustega seotud suurõnnetusi juhtub järjest tihemini ning neil on järjest laiaulatuslikumad tagajärjed. Euroopa Liidus tuleks luua organ, mis oleks suurõnnetuse korral võimeline andma kiiresti õigeaegset abi. Mitmetes liikmesriikides on sellised üksused juba loodud. Sarnased organid tuleb luua kõigis liikmesriikides, nende tegevust tuleks teatud määral kooskõlastada ning nad peaksid tegema koostööd. Nii oleks Euroopa Liit võimeline abistama ilmastikunähtustega seotud suurõnnetuste ohvreid mitte ainult ELis vaid ka mujal maailmas.

3.11 Äärmuslikest ilmastikutingimustest põhjustatud loodusõnnetused esitavad suuri nõudmisi ka rahalisele, peamiselt kindlustusseltsidelt saadavale abile. Ilmastikunähtustega seotud

suurõnnetuste sagedus paneb suurema koorma kindlustussektorile, mis mõjutab kodanike kindlustuskulusid. Euroopa Komisjon peaks teostama kõnealuseid küsimusi käsitleva uuringu, eesmärgiga kaitsta jätkusuutlikku toimivat kindlustussüsteemi.

4. **Kliimamuutustega kohanemine ja nende leevendamine — kes ja kuidas?**

4.1 Avalikkuse teavitamine kliimamuutustest ja nende tagajärgedest on keeruline ülesanne. Avalikkuse teadlikkuse tõstmisele tuleb läheneda tasakaalukalt ja mõnevõrra pragmaatiliselt. See ei tähenda mitte inimeste hirmutamist, vaid pigem keskendumist eesseisvale praktilisele tööle, mille eesmärk on tagada stabiilne elukvaliteet kõikidele inimestele.

4.2 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee teeb ettepaneku, et kõik Euroopa Liidu liikmesriigid looksid kontakt-, teabe- ja koordineerimisasutused, kes oleksid võimelised pakkuma nõuandeteenuseid ning viima läbi kliimamuutusi puudutavaid uuringuid kliimamuutustega kohanemise ning nende leevendamise kohta. Kõnealuse töö oluline osa peaks olema kogemustevahetus teiste liikmesriikidega ning vastava teabe levitamine kodanikuühiskondadele ja omavalitsustele. Eriti oluline on kontakt kohalike kogukondade, sotsiaalpartnerite ja organiseeritud kodanikühiskonnaga, samuti tööstuse ja ettevõtetega.

4.3 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee teeb ettepaneku algatada kogu Euroopa Liitu hõlmav kliimamuutuste dialoog, mille käigus käsitletaks kliima edasise halvenemise tõkestamise viise ja vahendeid ning tehtaks samme juba toimuvate muutustega kohanemiseks. Ehkki Euroopa Liidu institutsioonid peaksid kõnealust dialoogi toetama, peaksid vastutuse praktilise töö eest enda peale võtma kohalikud omavalitsused, haridusasutused, ametiühingud ja tööandjate organisatsioonid, talunike ja tarbijaorganisatsioonid ning muud institutsioonid. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on nõus dialoogis aktiivselt osalema ning toimima teabevahetuse ja hindamise teabevõrgustikuna (*clearing-house*).

4.4 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib väljendada heameelt selle üle, et Euroopa Komisjon on käivitanud kliimamuutusi puudutava ELi laiaulatusliku teabe- ja teabevahetusprogrammi. Sellega aidatakse oluliselt kaasa kliimamuutuste alase teadlikkuse tõstmisele. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kliimamuutuste dialoogi ettepaneku sihtrühmad on kohalikud kogukonnad, piirkonnad ja riigid ning eriti sotsiaalpartnerid ja organiseeritud kodanikuühiskond. Kõnealused kaks programmi täiendavad üksteist konstruktiivsel viisil.

4.5 Kliimamuutuste dialoogi üks oluline osa oleks teabe levitamine heade tavade kohta, näiteks nende riikide näidetel, kus püütakse koostada tegevuskavasid fossiilkütustest sõltumise vähendamiseks. Üks näide võiks olla ka suurlinnades rakendatavad meetmed autode kasutamise vähendamiseks kesklinna jõudmiseks (näiteks Londonis või Stockholmis).

4.6 Dialoogi võiks alustada 2006/2007. aasta talvel ning sellele ei ole vaja kehtestada mingit lõpptähtaega. Dialoog peaks olema tihedalt seotud säästva arengu kontseptsiooni teadvustamiseks tehtavate jõupingutustega. Kliimamuutustega seotud probleemid annavad ilmselt hea võimaluse muuta käegakatsutavamaks ka säästva arenguga seotud küsimused.

4.7 Kliimamuutuste dialoog kodanikuühiskonnaga ei ole võimalik ilma kohaliku ja piirkondliku tasandi sidusrühmade selge ja järjepideva osaluseta. Rahalist toetust tuleks võimaldada ka kavandamisele ja teabevahetusele. On selge, et kogukondade ja organiseeritud kodanikuühiskonna, nagu ka sotsiaalpartnerite suutlikkuse tõstmine võtab aega.

4.8 2012. aastal toimub ÜRO säästva arengu teemaline järelkonverents, mis on jätk 1992. aastal Rio de Janeiros ja 2002. aastal Johannesburgis toimunud konverentsile. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovitab tungivalt, et 2012. aastal toimuval konverentsil keskendutaks konkreetsetele kliimamuutustele ja nende globaalsetele tagajärgedele. Nii Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ja Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni vahel kui Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ja ÜRO majandus- ja sotsiaalnõukogu vahel algatatud koostöö pakub võimalusi ühisuuringute läbiviimiseks kliimamuutuste globaalse mõju kohta. Samuti aitab koostöö välja tuua viise, kuidas sotsiaalpartnerid ja organiseeritud kodanikuühiskond saavad aktiivselt osaleda kliimamuutuste vastases võitluses.

5. **Teadlikkuse suurendamiseks ja toetuseks kasutatavad vahendid**

5.1 Kodanike teadlikkuse suurendamine kliimamuutuste ja nende tagajärgede osas peaks kuuluma peamiselt kohaliku, piirkondliku ja riikliku tasandi kohustuste hulka, mida toetataks ELi tasandil tehtavate algatustega. Eesmärk peaks olema kasutada alt-üles lähenemisviisi, mis kutsub kodanikke üles esitama neile sobivaid lahendusi, mitte andma kindlaksmääratud vastuseid.

5.2 Tarbijate koondamisel ja pühendunud osaluse edendamisel on kodanikuühiskonna organisatsioonide seas eriti oluline roll tarbijaorganisatsioonidel. Tarbijad avaldavad või saavad avaldada turule märkimisväärset survet ostetavate kaupade ja teenuste kaudu. Tegemist on tõelise väljakutsega Euroopa tarbijaliikumiste jaoks.

5.3 Sotsiaalpartneritel lasub eriline vastutus kliimamuutuste mõju analüüsimisel tööelule ning asjakohaste leevendamis- ja kohanemisstrateegiate ettepanekute tegemisel. Kliimamuutuste vastase võitluse sotsiaalne mõõde on kogu jõupingutuse otsustav osa.

5.4 Võitlust kliimamuutuste vastu ei ole võimalik võita ilma tööstuste ja ettevõtete aktiivse toetuse ja koostööta. Tööstusel võib olla oluline roll kliimamuutustega seotud probleemide integreerimisel kavandamis-, tootmis-, turundus- ja hindamisprotsessi. Tööstused saaksid kasu kliimamuutuste osas tehtava töö kohta rohkema teabe lisamisest aastaaruannetesse. Aktiivne tegelemine kliimamuutustega seotud probleemidega võib osutuda võidukaks turunduskontseptsiooniks.

5.5 Kliimamuutuste mõjude aruteludes väljendavad paljud vaatlejad poolehoidu erinevatele maksustamisvormidele või muudele rahalistele stiimulitele. Ei ole kahtlust, et sellised stiimulid võivad anda selgeid tulemusi. Siiski tuleks neid kohaldada mõningase ettevaatusega. Näiteks on autokütuse maksustamisel negatiivne sotsiaalne mõju hõredalt asustatud alade elanikele. Sõidukijuhtide maksustamisel kesklinnapiirkonda sisenemisel on küll positiivne mõju liiklusele üldiselt, kuid sellise süsteemiga peavad kaasnema investeeringud ühistransporti. Teisisõnu loob maksustamine uut sotsiaalmajanduslikku ebavõrdsust: need, kes saavad seda endale lubada, jätkavad autode kasutamist, samas, kui need, kes ei saa, peavad sõltuma ühistranspordisüsteemist, mis võib, kuid ei pruugi olla tõeliselt tõhus.

5.6 Teine oluline teadlikkuse tõstmise vahend on keskkonnajuhtimisprotsesside, nagu keskkonnajuhtimis- ja auditeerimissüsteemi (EMAS) sisseviimine. Tegemist on vabatahtliku süsteemiga, mis loodi Euroopa Nõukogu määrusega nr 761/01. Süsteemi eesmärk on tunnustada ja ergutada organisatsioone, kes teevad rohkem, kui õigusaktidega kooskõlaks on vajalik, ning parendavad pidevalt oma keskkonnasäästlikkust.

5.7 Keskkonnajuhtimis- ja auditeerimissüsteemide rakendamise abil uurivad üksikud organisatsioonid ja institutsioonid konkreetseid viise erinevate tegevuste keskkonnamõju mõõtmiseks ja vähendamiseks, näiteks energia- ja materjalikasutus ning reisimine auto, rongi või lennukiga. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võiks kaaluda keskkonnajuhtimis- ja auditeerimissüsteemide sisseviimist ning eelkõige uurida võimalust heitkoguste arvutamiseks, mis tulenevad koosolekutele reisimisest. Seejärel tuleks kaaluda kompenseerivate meetmete kasutuselevõttu (lisas on äratoodud mõned esialgsed arvutused).

5.8 Teine arutusel olev ettepanek on arvestada kaubaartikli hinna sisse ka veokulu. See annaks tarbijaile rohkem teavet alternatiivtoodete vahel valimisel.

6. **Väljakutse kodanikuühiskonnale**

6.1 Alates Rio de Janeiro ja Johannesburgi konverentside toimumisest on kodanikuühiskonna organisatsioonid Euroopa tasandil tegelenud säästva arengu küsimustega.

6.2 Organiseeritud kodanikuühiskonnal on ainulaadne võimalus anda väärtuslik panus Euroopa kliimamuutuste dialoogi. Kodanikuühiskonna panus võiks olla suunatud peamiselt viiele valdkonnale:

— aktiivne osalemine teadlikkuse tõstmisel kliimamuutuste ja nende mõjude kohta;

— tarbijate ja teiste oluliste rühmade koondamine selgete tarbijaeelistuste määratlemiseks, mis arvestavad kliimamuutuste mõjudega;

— uute linnaplaneerimise programmide, sealhulgas eluaseme-, transpordi- ja liiklusprogrammide algatamine, mõjutamine ja toetamine;

— tegutsemine kanalina kodanike ja valitsuste vahel seoses kliimamuutuste leevendamise ja pikemas perspektiivis praeguste protsesside peatamise küsimustega;

— tegutsemine koostöös teiste riikide ja piirkondade kodanikuühiskonna organisatsioonidega võtmaks konstruktiivseid meetmeid kliimamuutuste mõjude leevendamiseks.

6.3 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on rajanud kooskõlas Euroopa Nõukogu tehtud avaldustega interaktiivse võrgustiku kõikide ELi liikmesriikide majandus- ja sotsiaalnõukogudega. Võrgustik keskendub eelkõige Lissaboni strateegiale.

6.4 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on avatud võrgustiku laiendamise võimalusele, et kaasata kliimamuutustega seotud küsimused ning Euroopa vastused kliimamuutuste mõjudele.

Brüssel, 25. september 2006

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND